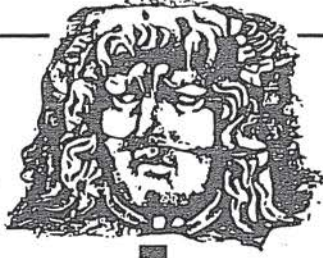

Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi

ARKEOLOJİ - RÖLÖVE - RESTORASYON
EPIGRAFI-ANTROPOLOJİ-MÜZİK-TİYATRO
TEOLOJİ - FOLKLOR

Sayı : 14

Yıl : 1997-1998

İstanbul 1998

Sahibi ve Yazı

İşleri Müdürü

: Enis KARAKAYA

Teknik Müdür

: Tolunay TİMUÇİN

Koordinatör

: Haluk KARGI

Haber Sorumlusu

: Haluk ÇETİNKAYA

Yayın Kurulu

: Dr. Şebnem AKALIN

Dr. Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

Dr. Üzlifat ÖZGÜMÜŞ

Yavuz TİRYAKİ (M.A.)

Danışmanlar

: Prof. Dr. Semavi EYİCE

Prof. Dr. Ara ALTUN

Prof. Dr. Selçuk MÜLAYİM

Prof. Dr. M. Baha TANMAN

Doç. Dr. Hüsamettin AKSU

Dizgi-Mizampaj

: Metin KARAKAYA 281 64 31

Film

: CMYK Grafik 212 99 80

İRTİBAT

: Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

İstanbul Üniversitesi Edebiyat

Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi

Bölümü PTT Fen 34459

Beyazıt/İstanbul

Tel / Fax

: 0 212 517 03 88 Tolunay TİMUÇİN

Yardımlarından dolayı Uzman Fotoğrafçı Ahmet AKMAN'a, dergimizin bilgisayar sistemine katkılarında dolayı sayın Sevgi ATABEY'e ve film çıkışlarımızı sponsor olan CMYK Grafik Şirketi sahibi Hakan BERBER'e teşekkür ederiz.

Dergide yayınlanan makalelerin sorumlulukları yazırına aittir. Kaynak gösterilmek kaydı ile yararlanılabilir.

Kapak : Peribleptos Manastırı (Sulu Manastır)
alt yapısının güney duvarı.

İÇİNDEKİLER

- * Friedrich Barbarossa'nın Üçüncü Haçlı Seferi ve Konya Savaşı ile Sibilika Kalesi
Prof.Dr. Semavi EYİCE 2-15
- * Refik Komut Seranderindeki Mimari Süsleme
Suat İskender 16-17
- * İmar Faaliyetlerine Kurban Giden Bir Sinan Yapıtı: Beşiktaş Sinan Paşa Hamamı
Enis KARAKAYA (M.A.) 18-2
- * Peribleptos Manastırı (Sulu Manastır)
Dr. Ferudun ÖZGÜMÜŞ 21-3
- * Boğaziçi'nin Yitirdiği Tarihi Eserlerden:
Hasib Paşa Yalısı
Haluk KARGI (M.A.) 33-3
- * Kuyucu Murad Paşa Külliyesi
Dr. Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU 37-4
- * Sürmeli Çukurunda Yapılan Bir Yüzey Araştırmasına Ait Notlar
Enis KARAKAYA (M.A.) 44-5
- * İstanbul'dan Arkeolojik İki Haber
Haluk ÇETİNKAYA (M.A.) 51-5
- * İznik'te Bulunan Duvarları
Resimli Bir Mezar Odası
Enis KARAKAYA (M.A.) 55-5
- * Halep Ulucamii Risâlesi
Doç. Dr. Hüsamettin AKSU 59-6
- * Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi ve Bu Türbeye Ait İki Çini Pano Hakkında
İsmail ORMAN 64-6
- * Burgazadası Metamorphosis Manastırı
Hatice ÖZYURT ÖZCAN (M.A.) 69-7
- * Traklar ve Vize
Yard. Doç. Dr. A. Engin BEKSAC 74-7
- * Ayvalık-Çunda Adası'ndan Arkeolojik Notlar
Gökhan İGDIR 78-7

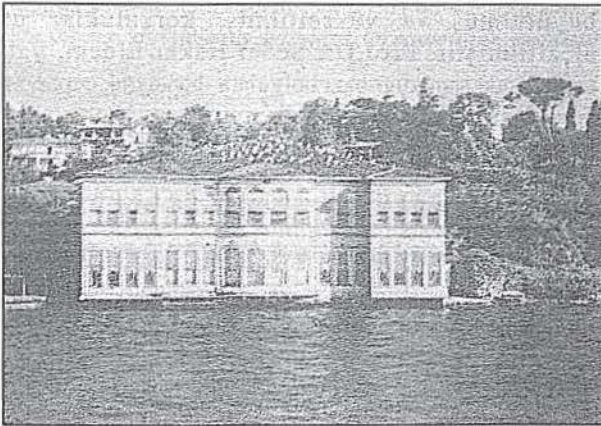
BOĞAZIÇI'NIN YİTİRDİĞİ TARİHİ ESERLERDEN HASİB PAŞA YALISI

HALUK KARGI
Sanat Tarihçisi (MA)

1973 yılında geçirdiği büyük yangında tamamen yanıp yok oluncaya kadar Beylerbeyi'nde, vapur iskelesinin yaklaşık olarak 200 metre kuzeyinde bulunan bu yapı, gerek orijinal mimari özellikleri, gerekse Boğaziçi'nin en eski ve en büyük yalılarından biri olması nedeniyle Türk mimarlık tarihi açısından ayrı bir öneme sahipti (1).

Yalının bânisi Osmanlı vezirlerinden Mehmed Hasib Paşa'dır. Sultan II.Mahmud tarafından Tophane'de yaptırdığı Nusretiye Camii inşaatında gösterdiği yararlılıklardan dolayı adı ilk kez tarihe geçen bu kişi, (bina emîninin kâtibiyken, hâcegânlık rütbesiyle taltif edilmiştir) darphâne kaleminde yetişmiş, 1836 yılında vezirlik, 1838'de de müşir pâyesi ile Paşalık unvanı almıştır. 1839'da Selânik, 1848'de de Cidde valiliği yapan Mehmed Hasib Paşa, toplam olarak beş kez Evkaf, iki kez Maliye, üç defa da Hazîne-i hâssa nazırlıklarında bulunmuştur. 1866 yılında emekli olan Paşa, 1870'de Şeyhülharem olduktan birkaç gün sonra Beylerbeyi'ndeki yalısında vefat etmiş ve Üsküdar-Selimiye Camii hazîresine defnedilmiştir. Kadıköy-Göztepe'de bir köşkü bulunan Mehmed Hasib Paşa'nın ismi ayrıca Üsküdar'da bir mahalleye de verilmiştir (2).

Hasib Paşa Yalısı'nın ilk kez Sultan II.Mahmud devrinde (1784- 1839) birbirine fevkâni dehliz- köprü ile geçilen bir ikiz yalı şeklinde yapılmış olduğu, ancak inşaat bitip tam iç dekorasyonu yapılacağı sırada çıkan yangında büyük hasar gördüğü için daha sonraki bir

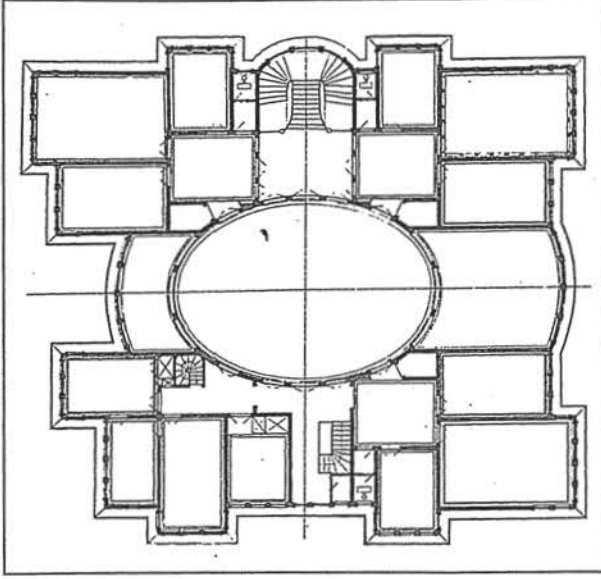

Resim 1: Yalının denize bakan cephesi

tarihte adeta yeni baştan inşa edildiği sanılmaktadır (3). Hasib Paşa'nın torunu ve yalının son sahibi Hami Bey'in Halûk Y. Şehsuvaroğlu'na binanın tarihçesi hakkında verdiği bilgiler yukarıdaki görüşü doğrular niteliktedir. Hasib Paşa Yalısı'nda gündelik yaşam dışında bir çok önemli şahsiyet konuk edilmiş, resmî ve gizli siyasal etkinlikler de gerçekleştirilmiştir. Hami Bey'in büyüklüklerinden duyup aktardığı bilgilere göre; Sultan II.Mahmud'un saltanatı devrinde (1808- 1839) yalıda bazı resmi toplantıların yapıldığı, buna karşılık Sultan Abdülaziz'in saltanat yıllarında (1861- 1876) ise muhalif düşünceli Jön Türkler'in yalıda sık sık bir araya gelerek, gizli toplantılar düzenledikleri biliniyordu. Hatta Jön Türkler'e ekonomik yardımda bulunan Mısır hidiv hanedanından Mustafa Fazıl Paşa, bu nedenle yalıyı bir yaz mevsimi boyunca kiralamıştı. Ayrıca, yalıda bir süre misafir edilen ünlü şahıslar arasında şair Âsaf Hâlet Çelebi ile Mareşal Fevzi Çakmak'ın büyük babasının da yer aldığı bilinmektedir (4). Yeni baştan inşa edilen yalının yapım tarihi ve mimarı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak konu hakkında araştırma yapan bazı bilim adamları mimari ve süsleme özelliklerini de göz önüne almak suretiyle yapının yaklaşık olarak 1825 yılında ve İtalyan bir mimar tarafından yapılmış olduğunu ileri sürerler (5).

Harem ve selâmlık bölümlenmesine göre yapılmış olan yapı, büyük harem yalısı, selâmlık, mâbeyin, dağ köşkü, Boğaz suyu ile bağlantılı kapalı deniz hamamı ve başlı başına bir sanat eseri olarak kabul edilen mermer havuzdan oluşurdu. Yalının selâmlık bölümü, XX. yüzyılın başında büyük bir yangın daha geçirdikten sonra yıkılmış ve Hasib Paşa'nın oğlu Rauf Bey tarafından 1915 yılında yabancı bir mimara bugünkü kuleli yalı yaptırılmıştır. Orijinal selâmlık yapısı ile hiçbir ilgisi olmayan, altı kagir, üstü ahşap bu üç katlı ve iki kuleli bina, mimari açıdan Türk yapı geleneğine de uygun değildir. Ayrıca günümüzde Beylerbeyi Yalıboyu caddesi, ada 766/ parsel 13'de bulunan bu yapı, leb-i deryâ da değildir.

Güzel Sanatlar Akademisi Milli Mimarî Semineri ve daha sonraki Röleve Kürsüsü öğretim üye ve öğrencileri tarafından yalının orijinal selâmlık bölümü yıkılmadan önce bir vaziyet planı çıkarılmıştır. Halen

Yalının planı

Mimar Sinan Üniversitesi (Devlet Güzel Sanatlar Akademisi) arşivinde bulunan bu vaziyet planından da anlaşıldığı gibi yalının selamlık kısmı "H" şeklinde bir plana sahip olup, tek katlı ve leb-i deryâ bir binaydı. Yalının Boğaz'a bakan yönünde yaklaşık 44 metre uzunlukta bir cephesi ile orta ekseninde bir sofası vardı. Bu sofanın her iki tarafında ise kademeli olarak Boğaz'a doğru uzanan ve gayri muntazam bir şekilde yerleştirilmiş dörder odalı iki bölümü vardı. Rauf Bey'den sonra yalı birkaç kez el değiştirmiş ve sonunda ünlü armatör Nazım Kalkavan'ın babası Hasan Kalkavan tarafından satın alınmıştır. Mülkiyeti 1968 yılına kadar Kalkavan ailesine ait olan yapı, bu tarihten sonra Haydarâbâd Nizâmı Muharrem Jah (Cay)'ın eşi Esra Jah tarafından satın alınmıştır.

Yalının asıl orijinal olan kısmı, 1973 yılında yapıp yıkılan harem bölümüydü. 1906- 1916 arasında esaslı bir onarım geçiren bu yapı, 4 dönümlük geniş bir arazi üzerinde yaklaşık olarak 1 dönümlük yer kaplardı. Türk Ampiri detayları içeren Neo- Barok tarzındaki bu iki katlı leb-i deryâ yalının altlı üstlü sekiz daire halinde iki büyük sofası ve yirmi altı dairesi vardı. Yalının planı aksial olmakla beraber tamamen simetrik değildi. Yalının bu şeklini Sultan II.Mahmud zamanındaki yenilenmesi sırasında almış olduğu düşünülebilir.

Oval bir sofa çevresinde yerleştirilmiş mekânlardan oluşan planı ile merkezi orta sofalı tipe bir örnek teşkil eden Hasib Paşa yalısı, bu plan tipinin Balkanlar'a kadar yayılmasını sağlayan ilk eserlerden biri olma özelliğini de taşımaktaydı. Orta kısmı 12.50 X 17.50 metre boyutlarında olan oval sofanın denize dik olan doğu- batı yönündeki büyük ekseninde

eyvanlar, denize paralel olan kuzey- güney yönündeki küçük ekseninde de merdivenler yer almaktaydı. Sofanın dört köşesinde de her biri kendi iç sofalarına sahip, bağımsız denebilecek durumda, üçü eşit, biri daha küçük üç dört odalı dört daire bulunmaktaydı. Yalı planının çekirdeğini oluşturan altlı üstlü iki oval sofa "karnıyarık" denilen usulle yapılmış olup, bir tarafı denize, diğer tarafı da bahçeye bakar durumdaydı. Uzunluğu eyvanlarla birlikte 30 metreyi bulan oval sofalardan üst katta olanının hiçbir yere dayanmaksızın tamamen çatıyla bağlantılı olduğu ve üzerinin ise askı tertibatıyla körük gibi inşa edilen bir kubbeyle geçildiği söylenirdi (6). Büyük açıklıkların ahşap ile örtülmesi ve kubbenin ayrıca askı tertibatıyla köprü gibi inşa edilmesi bu yalının inşaat mühendisliği bakımından önemini yansıtmaktaydı. Oval sofanın köşelerine yerleştirilmiş olan daireler, üç oda, bir iç hol ile bir banyodan ibaretti. Birbiriyle doğrudan bağlantısı olmayan bu dairelere ya merdiven sofasından, ya da oval sofadaki kapılardan geçilirdi.

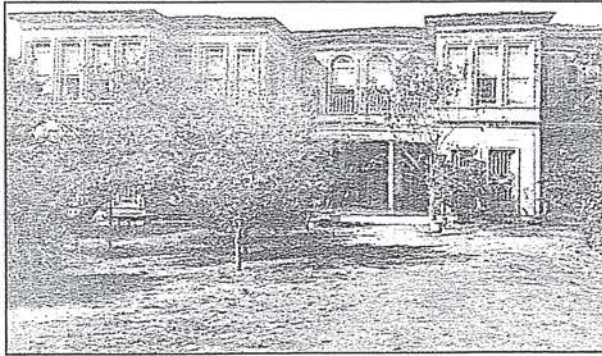
Yapının planı kadar cephesi de orijinal bir görünüme sahipti. Beyaz boyalı olan yalının bahçeye bakan doğu ve denize bakan batı cephelerinde oval sofanın eğimine paralel olarak kavisli çıkıntılar bulunuyordu. Bu şekildeki uygulamaya büyük merdiven sofasının duvarında da rastlanırdı. Ayrıca yalının dört köşesinde bulunan mekânlar da köşeli çıkıntılar halinde dışa taşkın olarak tasarlanmıştı. Yalının yaklaşık 30 metre uzunluğunda bulunan deniz tarafındaki batı cephesi "eliböğünde" adı verilen direklerle denize doğru taşınmış (leb-i deryâ) ve bu şekilde denize bakan tüm odalarda görüş birliği sağlanmıştır. Cepheye hareket etkisi vermek amacıyla tasarlanan bu şekillendirmenin yanı sıra yalının batı cephesinde, her iki katta da altlı üstlü konumda tasarlanmış ve kesintisiz olarak uzanan bir pencere dizisi bulunmaktaydı. Cephenin tek süsünü oluşturan pencere kafes ve parmaklıkları ise Geç- Ampir özelliği taşımaktaydı. XIX. yüzyılın ikinci yarısında yapılan kafes tamirinde pencereler imkan dahilinde büyütülmüş ve yükseltilmiş, korkuluklar da alçaltılmıştır. Prof.Dr. Sedat Hakkı Eldem, yalı cephesinde saptadığı bazı bulgulara dayanarak cephenin yenilenmeden önce XVIII. yüzyıl sonu, XIX. yüzyıl başına ait özellikler taşıdığını belirtir (7).

Yapı, leb-i deryâ olduğu için planda bir deniz girişi yoktu. Asıl giriş yalının bahçe avlusuna bakan doğu cephesindeki kapısından yapılırdı. Üç büyük camekan ile bölünmüş olan bu girişin önü iki zarif sütun ile şekillendirilmiş olup, yalıya o döneme değin sivil mimarimizde görülmeyen bir güzellik katmıştır. Yalının doğrudan eyvana ve oradan da sofaya açılan bu asıl girişinin yanında servis kısmına açılan küçük bir kapısı da vardı.

Hasib Paşa Yalısı'nı çeşitli defalar ziyaret eden bazı bilim adamı ve yazarların da belirttiği gibi yapının iç dekorasyonunu oluşturan malzemeler son derece kaliteliydi. Yalının iç duvar ve tavan dekorunu oluşturan başlıca elemanlar: büyük oval kubbe, sepet kulpu kemerler ve tavanlarda yer alan ölçüsüz boyuttaki çeşitli yönlü geometrik taksimattı. Daha ziyade alt katta ahşap kaplı olan tavan üst katta bağdadî üzerine sıvalı idi. Yalının her iki katında da oval sofadan köşe dairelerine açılan sepet kapılar arasında bulunan sepet kulplu kemerler içinde sekiz adet sabit duvar aynası yer almaktaydı. Birbirleriyle aynı boyuttaki bu kristal boy aynaları altın yaldızlı çerçeveleri çok kaliteli idi. Yine yalının köşe dairelerine açılan iç hol kapıları da XVIII. yüzyılda Fransa'da üretilen gül kuru renginde son derece kaliteli camlara sahipti. Birbirinden güzel Venedik ve Bohem avizeleri tavanları süslerken, Üsküdar çatması sedirler, hasırlar ise yalının iç dekorunu tamamlardı.

İç hollerde, odaların hemen önünde ve sahanlıkta mükemmel bir işçilikle mermer malzemeden yapılmış Barok üslûpta sekiz adet iç çeşme vardı. Bu iç çeşmelerin ayna taşları elips şeklinde ve bombeliydi. Ayna taşlarının üzerine yerleştirilmiş olan sarı, yeşil, kırmızı damarlı ve yumurta biçimli iri taşlar da çok güzeldi (8). Hami Bey'in vefatının hemen ardından, yalıya ait bütün eşyalar, varisler tarafından düzenlenen ve bir kaç hafta süren büyük bir mezatta yok pahasına satılmıştır. Olaya şahitlik eden Münevver Ayaşlı, konuyla ilgili olarak kaleme aldığı bir makalesinde aynen şunları yazmıştır: "...Vakâ, bir kaç yüz bin lira toplanmıştı bu mezatlardan, fakat varislerin hâl ve vakıtları yerinde ve bu paraya ihtiyaçları yoktu ki... Yalı bu mezatlardan o kadar soyulmuştu ki, tavanlarında asılı billûr ve misli artık bulunmaz avizeler tavanlardan inmiş, 33 metre boyunca olan, zülveçhen sofaları kaplayan kıymetli ve nadide taban halıları yerlerinden kaldırılmış, hatta yalı ile beraber yerlerine konan, tavandan yere kadar inen endam aynaları yerlerinden sökülmüş, duvarların bağdadî'leri görünür olmuştu.

Resim 2: Yalının giriş cephesi (Eldem'den)

Mobilya ve asârı atika'nın hepsi satıldığı gibi, el yazması o hârikûlâde güzel 10- 15 Kuran'ı kerim de işporta malı gibi satılmıştı" (9).

Hasib Paşa Yalısı harem bölümünün iç avlusunda hamam, limonluk, arabalık ve kalfalar dairesi yeralırdı. Dış avlu ya da dış bahçe tabir edebileceğimiz kısımda ise mutfak, çamaşırhâne, ayvaz ve kapıcı daireleri gibi birimler bulunurdu.

Yalının, Yalıboyu caddesine açılan sokak kapısının karşısında arka bahçeye açılan bir kapı daha vardı ki, bu kapı vasıtasıyla geçilen bahçenin yamaca doğru olan en yüksek yerinde dağ köşkü yer alırdı. Şekli ve planı bakımından en az yalı kadar orijinal olduğu ileri sürülen (10) bu köşk, merkezî sofalı plan tipindeydi.

Köşk cephesindeki dışa taşkın divanhânenin üç tarafında toplam on beş pencere bulunurdu. Oldukça büyük boyuttaki pencereler ile mimarideki mükemmel orantının iç mekâna büyük ferahlık verdiği bilinirdi.

İki katlı olan bu köşkün üst katına güzel, trabzanları olan bir çift merdiven ile çıkılırdı. Merdivenin üzerinde, Sadullah Paşa Yalısı'nda da görülen ve Sâzende heyeti için yapılmış bir mahâl (mıtrîb) bulunurdu.

Ömrünün son dönemlerinde ünlü şair Âsaf Hâlet Çelebi'nin ikamet ettiği bu köşk onun ölümünün ardından yıktırılmıştır.

Yalının, selâmlık dairesine ait bahçesi ise XIX. yüzyıl sonu zevkine uygun bir şekilde ve naturalist bir üslûpta yapılmıştır. Bu bahçeye ait yayınlanmış bir fotoğraftan da anlaşıldığı gibi (11) bahçede kavisli ve yapay bir havuz ile Barok üslûpta bir şadırvan vardı.

Dağ köşkünün haricinde yalıya ait en önemli mimari eser olan havuz, bahçenin harem-selâmlık ve mâbeyn dairesi arasında kalan büyük alanı kaplardı. Boyu yaklaşık olarak 12 metre, eni ise 6 metre olan bu zarif havuz Barok üslûpta yapılmış olup, bu üslûbun çok hareketli şeklini olduğu gibi yansıtırdu.

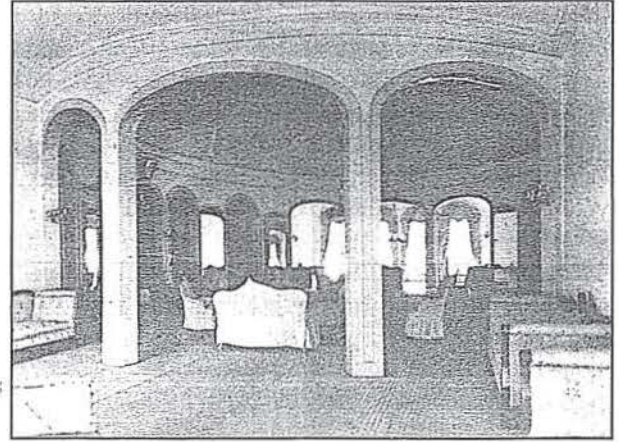
Bu zarif havuz, aslında birbiriyle ilişkili, biri büyük diğeri küçük iki tekneden oluşurdu. Deniz tarafındaki küçük tekne, 10-15 cm. derinlikteydi. Bu küçük havuzun fiskiyesinden çıkıp teknesinde biriken sular, ince oluklardan geçmek suretiyle dolambaçlı bir su yolu şebekesine, oradan da bir çağlayan gibi büyük havuzun teknesine akardı. Havuzun her iki ekseninin ucunda bulunan, kurşundan dökülmüş fiskiyelerden üçü, ağızlarından su akan kuğu şeklindeydi. Bu fiskiyeler, yalı yanıp yok olmadan önce çalınmışlardır.

Hasib Paşa yalısı, 14 Ekim 1973'ü 15 Ekim'e bağlayan gece, saat 01.30 sıralarında çıkan şüpheli bir yangıda, dört bir yanından tutuşarak, geriye tek bir parça kalmamacasına yanıp yok olmuştur (12). Yalının arazisi 1991 yılı itibarıyla Sabancı ailesinin mülkiyetinde olup, kendilerince hazırlattırılan restitüsyon projesi, ilgili koruma kuruluna tevdi edilmiştir (13). Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi adına, Boğaziçi'ni süsleyen ve Türk Mimarlık Tarihi açısından büyük öneme sahip olan eşsiz güzellikteki bir çok yalının benzer akıbet ve tehlikelere karşı daha iyi korunması gerektiğine inanıyor, yeni yalı trajedileri yaşanmasını istiyoruz.

NOTLAR

- (1) Ayaşlı, Münevver, "Hasip Paşa Hatıraları", **TTOK Belleteni**, sayı: XL/319, Ekim/Aralık 1973, s. 13-14; ay.yaz., **Dersaadet**, İstanbul 1993, s. 212- 215; Balcı, Perihan, **İstanbul Evleri ve Boğaziçi Yalıları**, İstanbul 1975, s. 97; Ekimoğlu, Macide, **Boğaziçi Anadolu Yakası Yalıları**, (İ.Ü. Ed. Fak. Sanat Tarihi Bölümü Yayınlanmamış Lisans Tezi), İstanbul 1970, s. 62-64; Eldem, Sedad Hakkı, **Boğaziçi Anıları**, İstanbul 1979, s. XVII, 326, 338-341; ay.yaz., "Boğaziçi Anıları", **Sanat Dünyamız**, sayı: 1, İstanbul 1974, s. 8,10; ay.yaz., **Boğaziçi Yalıları, Anadolu yakası, II**, İstanbul 1994, s. 199-213; ay.yaz., **Türk Bahçeleri**, İstanbul 1976, s. 147,150; ay.yaz., **Türk Evi Plan Tipleri**, İstanbul 1954, s.165; ay.yaz., "Boğaziçi Yalıları", **Türkiyemiz**, sy.1 Mayıs 1974, s.8; Erdenen, Orhan, **Boğaziçi Sahilhaneleri, II**, İstanbul 1993, s. 319-326; ay.yaz., "Boğaziçi'nde Su ve Su Yapıları", **İstanbul Armağanı- Boğaziçi Medeniyeti II**, İstanbul 1996, s. 163; Evyapan, Gönül Aslanoğlu, **Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri**, Ankara 1972, s. 43; Germiyanoglu, Celâleddin, "Beylerbeyi" **İstanbul Ansiklopedisi**, V, İstanbul 1961, s. 2675; Goodwin, Godfrey, **Islamic Architecture Ottoman Turkey**, London 1977, s.175; Kalkavan, Semih, **Boğaziçi Yalılarında Plan Şemasına Bağlı Cephe İlişkisi ve Günümüze Etkileri**, (MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul 1989, değ. yer; Konyalı, İbrahim Hakkı, **Üsküdar Tarihi, II**, İstanbul 1977, s. 546; Kuban, Doğan, **İstanbul An Urban History**, İstanbul 1996, s. 147, 150; ay.yaz., **The Turkish Hayat House İstanbul 1996**, s. 406- 407; Pekşen, Yalçın, "İstanbul ve Boğaziçi Hasip Paşa Yalısı Olmadan Düşünülemez", **Cumhuriyet Gazetesi**, 30 Ekim 1973, s. 5; Sezgin, Halûk, "Hasib Paşa Yalısı", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, IV**, İstanbul 1995, s. 9; Şehsuvaroğlu, Yusuf Halûk,

Resim 3: Yalının üst kat sofası (Eldem'den)

- Boğaziçi'ne Dair**, İstanbul 1986, s. 267-268; ay. yaz., "Boğazın Anadolu Kıyısında Eski Yalıları", **Radyo Mecmuası**, sayı: 56, İstanbul 1946, s. 6; ay. yaz., "Beylerbeyinde Hasip Paşa Yalısı", **Hayat Mecmuası**, sayı: 15, İstanbul 1963, s. 23; Ünsal, Behçet, "Türk Boğaziçi'nin Yalılararkası ve Yalıları, Anadolu yakası" **İstanbul Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi Dergisi**, sayı: 3, İstanbul 1978, s. 88-89, 95-96; Yazıcıoğlu, M. Lütfi, **Boğaziçi Kıyı Yapıları**, (İDMA Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul 1980, değ. yer; ay.yaz., "Boğaziçi Yalı Yaşamı", **Taç Dergisi, II/5**, İstanbul 1987, s. 22- 26; Yücel, Erdem, "Hasip Paşa Yalısı Tarihi", **TTOK Belleteni**, sayı: 40/319, Ekim/Aralık 1973, s.11- 12.
- (2) Süreyyâ, Mehmed, **Sicill-i Osmânî, II**, İstanbul 1895, s.180; Gövsa, İbrahim Alâettin, **Türk Meşhurları Ansiklopedisi**, İstanbul 1945-46, s.172; Baraz, Mehmet Rebiî Hatemi, **Beylerbeyi, II**, İstanbul 1994, s.295- 300; Köşkü için bkz: Şehsuvaroğlu, Bedi N., **Göztepe**, İstanbul 1969, s.144.
- (3) Erdenen, **Boğaziçi Sahilhaneleri, II**, s.10; İA, V, s.2675.
- (4) Şehsuvaroğlu, **Boğaziçi'ne Dair**, s. 267; Yücel, agm., s.12.
- (5) Erdem, **TTOK Belleteni**, 40/ 319, s.11- 12; Ünsal, **İDMMA Dergisi**, 3, s.95.
- (6) Ekimoğlu, age., s.64.
- (7) Eldem, **Boğaziçi Yalıları, II**, s.210.
- (8) Gülersoy, Çelik, "Hasip Paşa Yalısına Mersiye", **TTOK Belleteni**, sayı: 40/319, Ekim/Aralık 1973, s. 9- 10; Ayaşlı, agm., s.14.
- (9) Ayaşlı, **Dersaadet**, s. 212; ay.yaz., agm., s.13.
- (10) Ayaşlı, agm., s.14; age., s.214.
- (11) Eldem, **Boğaziçi Yalıları, II**, s.212.
- (12) Yücel, Erdem, "Hasip Paşa Yalısı da yandı", **Cumhuriyet Gazetesi**, 30 Ekim 1973, s.5.
- (13) Sezgin, agm., s.9.